

Oslo kommune

Bydel Østensjø

Handlingsplan barn og unge i en vanskelig livssituasjon 2010 - 2011

Handlingsplan for barn og unge i en vanskelig livssituasjon
Handlingsplan for barn og unge i en vanskelig livssituasjon

1. INNLEDNING	3
1.2 MANDAT FOR HANDLINGSPLAN BARN OG UNGE I EN VANSKELIG LIVSSITUASJON	3
1.3 PLANENS OPPBYGGING	3
2. SITUASJONEN I BYDEL ØSTENSJØ	4
2.1 DEMOGRAFISKE FORHOLD.....	4
2.2 SOSIOØKONOMISKE FORHOLD	4
2.3 VURDERING AV SITUASJONEN I BYDEL ØSTENSJØ.....	5
2.3.1 <i>Forskning og statistikk</i>	5
2.3.2 <i>Innspill fra bydelens fagmiljøer/tjenester</i>	6
2.3.3 <i>Innspill fra ungdomsrådet</i>	6
2.3.4 <i>Tilsyn fra fylkesmannen og Helsetilsynet i Oslo og Akershus</i>	7
2.3.5 <i>Eksisterende planer</i>	7
2.3.5 <i>Eksisterende samarbeidssystemer i Bydel Østensjø</i>	8
3. OPPSUMMERING - FOKUSOMRÅDER FRAMOVER	8
4. MÅL OG TILTAKSPLAN	9
5. VEDLEGG	11
5.1 DEFINISJONER	11
5.2 INTERNASJONALE KONVENSJONER, NASJONALE LOVER OG NASJONALE HANDLINGSPLANER/VEILEDERE.....	12
5.3 EKSISTERENDE PLANER I BYDEL ØSTENSJØ	14
5.4 SAMARBEIDSSYSTEMER I BYDEL ØSTENSJØ.....	15
5.5 SENTRALE DOKUMENTER	17

1. Innledning

Bystyret vedtok 23.05.2007 en plan for forebygging og bekjempelse av vold mot barn i nære relasjoner, der punkt 4 i vedtaket lyder slik: *"Byrådet bes påse at det i alle bydeler utarbeides handlingsplaner med konkrete sett av virkemidler som sikrer hjelp og støtte til barn utsatt for vold fra nære voksne. Planen forelegges de respektive bydelsutvalg. Helse- og sosialkomiteen holdes orientert om saken."*

I budsjett 2009 utvidet byrådet innsatsområdet til å gjelde hjelp til barn og unge i en vanskelig livssituasjon. Barn og unge i en vanskelig livssituasjon er definert å være barn og unge

- med rusmisbrukende foreldre
- med psykisk syke foreldre
- som lever med vold i familien
- som utsettes for tvangsekteskap
- som utsettes for kjønnslemlestelse.

Målsetting med planen er at bydelene skal ha samordnede planer for bistand til barn med spesielle behov. I tillegg skal det tilrettelegges for omsorgstiltak for barn og unge som utsettes for tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

1.2 Mandat for Handlingsplan barn og unge i en vanskelig livssituasjon

Bydelene ble først gitt i oppdrag å lage *Skisse og framdrift for planarbeidet ad. handlingsplaner*, som ble oversendt til Byrådsavdeling for velferd og sosiale tjenester (nå Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester).

Videre fikk Helse- og velferdsetaten (HEV) i oppdrag å bistå bydelen i arbeidet med den endelige planen og bydelene ble bedt om å oppnevne koordinator med ansvar for å drive planarbeidet.

Bydelens lederteam nedsatte en arbeidsgruppe med mandat å utarbeide plan for barn og unge i en vanskelig livssituasjon. Arbeidsgruppa består av følgende ansatte innenfor avdelingene Barn og kultur (BoK) og Velferd og fritid (VoF):

Spesialkonsulent BoK, Torunn Nyrrnes, koordinator
SaLTo koordinator Anne-Sissel Slaatsveen, sekretær
Barnevernkonsulent Manglerud politistasjon, Cecilie Fremo Mortvedt
Koordinator habilitering barn og unge, Trude Aas
Leder helsetjenester barn og unge, Vigdis Malt Marøy
Barnevernleder, Gry Røste
Teamleder tiltakssenteret, Randi Gilberg Salvigsen

Arbeidsgruppa rapporterer til avdelingssjef velferd og fritid, Mary Ann Gursli.

Planen skal oversendes Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester innen utgangen av 2009, og legges fram for bydelsutvalget.

1.3 Planens oppbygging

I planen beskrives kort demografiske og sosioøkonomiske forhold i Bydel Østensjø. Deretter kartlegges og beskrives dagens situasjon og eventuelle mangler ved hjelp av

- tilgjengelig forskning og statistisk materiale

- innspill fra fagmiljøer innhentet på et tverretattlig erfaringsseminar juni 2009
- innspill fra ungdomsrådet august 2009
- konklusjoner fra tilsynet til Fylkesmannen og Helsetilsynet i Oslo og Akershus av kommunale barnevern-, helse- og sosialtjenester til barn i Oslo kommune, Bydel Østensjø.

Videre beskrives hvordan bydelens eksisterende planer og samarbeidssystemer ivaretar barn og unge som lever i en vanskelig livssituasjon.

Kartleggingen avdekker hvilke utfordringer Bydel Østensjø har mht. sikring av hjelp og støtte til målgruppen barn og unge. Mål- og tiltaksplanen er utarbeidet med bakgrunn i disse utfordringene og beskriver hvilke konkrete sett av virkemidler Bydel Østensjø vil iverksette for å sikre hjelp og støtte til barn og unge som lever i en vanskelig livssituasjon.

Til slutt i handlingsplanen er det vedlagt sentrale definisjoner, samt oversikt over internasjonale konvensjoner, nasjonale lover og nasjonale handlingsplaner/veiledere som er styrende for arbeidet. Deretter følger en oversikt over bydelens eksisterende planer og samarbeidssystemer. For utfyllende informasjon følger til slutt en samlet oversikt over sentrale dokumenter for fagområdene.

2. Situasjonen i Bydel Østensjø

Bydel Østensjø ligger i Oslo syd. 01.01.2009 var det registrert 45 042 innbyggere i bydelen. I aldersgruppen 0 – 19 år er prosentandelen innvandrere på 21 %, og i befolkningen som helhet 7 %.

Boligbebyggelsen i bydelen er variert og består av både blokkbebyggelse, rekkehus og eneboliger. Den største utbyggingen fant sted fra etterkrigstiden og fram til 1970 - tallet.

2.1 Demografiske forhold

Ifølge Oslostatistikken forventes det at bydelens befolkning fordeles som følger de neste fem år:

Bydel 13 Østensjø - befolkningsprognose for kriteriebefolkningen 2010-2014

	0-5 år	6-15 år	16-19 år	20-39 år	40-66 år	67-79 år	80-84 år	85-89 år	90 år+	I alt
1.1.2009	3 873	5 102	2 008	12 368	14 479	4 400	1 556	971	369	45 126
1.1.2010	3 915	5 197	1 894	12 767	14 716	4 235	1 547	1 018	401	45 690
1.1.2011	3 949	5 317	1 890	13 034	14 979	4 099	1 583	995	461	46 307
1.1.2012	4 050	5 426	1 913	13 474	15 261	4 055	1 551	1 015	502	47 247
1.1.2013	4 081	5 560	1 927	13 663	15 498	4 035	1 529	1 011	524	47 828
1.1.2014	4 156	5 621	1 975	13 739	15 694	4 101	1 476	1 002	550	48 314
Endring 2009-2014	7 %	10 %	-2 %	11 %	8 %	-7 %	-5 %	3 %	49 %	7 %

Prognosen viser en forventet vekst i befolkningen totalt i perioden 2009-2014 på 7 %.

Av særlig interesse for handlingsplanens målgruppe er utviklingen i småbarn i førskolealder, samt barn og unge i alderen 6-15 år, der forventes en stor økning for begge gruppene.

2.2 Sosioøkonomiske forhold

Bydelen er noe under gjennomsnittet i Oslo når det gjelder gjennomsnittlig bruttotoinntekt, som for menn er kr 455 000 og for kvinner er kr 325 000. For Bydel Østensjø er dette henholdsvis kr 437 000 for menn og kr 322 000 for kvinner. Andel av befolkningen berørt av sosialhjelp i Oslo var 5,8 % i 2008, mens det for Bydel Østensjø var 4,2 % av befolkningen som var berørt av sosialhjelp. Andel av befolkningen med høyere universitetsutdanning for Oslo er 17,8 %, mens for

Bydel Østensjø er andelen 11,5 %. Når det gjelder andel barn med undersøkelsessak eller barneverntiltak i 2008, var Oslogjennomsnittet 6,1 %, mens det for Bydel Østensjø var 5,6 %. Videre fremgår det at bydelen ligger litt over Oslogjennomsnittet når det gjelder andel av befolkningen med uførepensjon, hvor 3,3 % i alderen 30 – 49 år mottar uførepensjon, mens Oslogjennomsnittet er 2,8 %. Bydel Østensjø vurderes ut fra dette å være en gjennomsnittlig bydel.

Kilde: Utviklings- og kompetanseetaten

2.3 Vurdering av situasjonen i Bydel Østensjø

Vurdering av situasjonen i Bydel Østensjø bygger på

- tilgjengelig forskning og statistisk materiale
- innspill fra fagmiljøer innhentet på et tverretattlig erfaringsseminar juni 2009
- innspill fra ungdomsrådet august 2009
- konklusjoner fra tilsynet til Fylkesmannen og Helsetilsynet i Oslo og Akershus av kommunale barnevern-, helse- og sosialtjenester til barn i Oslo kommune, Bydel Østensjø.

Deretter beskrives hvordan bydelens eksisterende planer og samarbeidssystemer ivaretar barn og unge som lever i en vanskelig livssituasjon.

2.3.1 Forskning og statistikk

Det er begrenset tilgang på tallmateriale bygd på systematisk registrering av målgruppen lokalt og nasjonalt. Bakgrunnen for dette er bl.a. at målgruppen er vanskelig tilgjengelig. Barn og unge i en vanskelig livssituasjon føler ofte skyld og skam. De kan leve under uverdige forhold uten at dette gjenspeiler seg i atferden. Tilgangen på tallmateriale er minst på området tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. For områdene barn og unge med rusmisbrukende foreldre, psykisk syke foreldre, og barn og unge som lever med vold i familien, er materialet noe mer konkret, bygd på nasjonale undersøkelser.

Barn og unge i alle aldre, samfunnslag og av ulike etnisk bakgrunn, kan være utsatt for ulike former for omsorgssvikt. Når det gjelder tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, vil risikoen være knyttet til enkelte etniske grupper.

Kjønnslemlestelse er knyttet til kulturell praksis og folkegrupper, og ikke til bestemte nasjonalstater eller religion. Praksisen er først og fremst utbredt i flere afrikanske land, men også blant enkelte grupper i Midt-Østen og Asia. Kjønnslemlestelse er en praksis som er i stadig endring (jf. Handlingsplan mot kjønnslemlestelse 2008 – 2011).

Enkelte minoritetsgrupper har fortsatt sin tradisjon med arrangerte ekteskap etter at de kom til Norge. Dette er ikke i strid med norsk lov og internasjonale konvensjoner. Det som er i strid med norsk lov og internasjonale konvensjoner, er at det anvendes psykisk eller fysisk tvang for å få den ene eller begge parter til å inngå ekteskap, mot sin vilje. Tvangsekteskap er del av et større problemfelt relatert til autoritær oppdragelse, kontroll og vold. Ofte brukes begrepet æresrelatert vold om denne formen vold, fordi det knyttes til enkelte samfunns forestillinger om ære og skam. Det er grunn til å anta at det er sammenheng mellom streng oppdragelse og sterk kontroll i ungdomstiden, og senere giftepress og tvangsekteskap (Jf. Handlingsplan mot tvangsekteskap 2008 – 2011, Barne- og likestillingsdepartementet).

Noen tall på omfang:

- Det finnes ingen sikre opplysninger om hvor mange jenter og gutter i Norge som utsettes for tvangsekteskap. Senter for kvinne- og kjønnsforskning, Universitetet i Oslo har kartlagt

omfanget av tvangsekteskapsaker og relaterte problemer i deler av hjelpeapparatet. I rapporten fremgår det at barnevernet i perioden 2005 – 2006 hadde befatning med 63 barn i saker om tvangsekteskap, hvorav 83 % var jenter. Røde Kors-telefonen hadde 172 konkrete henvendelser. Kompetanseteam mot tvangsekteskap registrerte 114 saker, hvorav Røde Kors var involvert i 49 av dem. Det store flertallet omhandler unge kvinner. Mellom 67 og 90 % av personene var mellom 15 og 25 år. (Jf. Handlingsplan mot tvangsekteskap 2008 – 2011, Barne- og likestillingsdepartementet)

- Verdens helseorganisasjon (WHO) antar at det på verdensbasis kjønnslemlestes tre millioner jenter og kvinner årlig. Det mangler sikre data på hvor mange personer bosatt i Norge som er kjønnslemlestet (jf. Handlingsplan mot kjønnslemlestelse 2008 – 2011).
- En omfangsstudie gjennomført av NOVA i 2007 viser at 25 % av 18 – 19 åringer i videregående skole har vært utsatt for fysisk vold fra en forelder, mens 7 % har opplevd fysisk vold fra begge foreldrene i løpet av sin oppvekst. 2 % har vært utsatt for høyfrekvent vold.
- Tall fra SINTEF anslår at det er over 90 000 barn som har psykisk syke foreldre. Dette gjelder kun de barna som har foreldre som mottar behandling for psykisk lidelse.
- I følge Folkehelseinstituttet lever 120 000 barn under 16 år med foreldre som er alkoholavhengige. I tillegg kommer alle barn som rammes av foreldres narkotikamisbruk.

Vurdering av tilgjengelig forskning og statistikk

- Det finnes ikke tilgjengelig forskning og statistikk som beskriver omfanget av barn og unge som lever i en vanskelig livssituasjon i Bydel Østensjø.
- Nasjonale undersøkelser, der barn og unge som lever med vold i familien, med rusmisbrukende foreldre og/eller psykisk syke foreldre er kartlagt, viser at gruppen utgjør en betydelig andel i barne- og ungdomspopulasjonen.
- Barn og unge som lever i en vanskelig livssituasjon, kan ikke avgrenses til enkelte etniske minoriteter. F.eks. er kjønnslemlestelse en praksis som blir påvirket av konflikter og satsning på utdanning. Dette kan bl.a. medføre at omfanget i enkelte land endres negativt eller positivt.

2.3.2 Innspill fra bydelens fagmiljøer/tjenester

For å innhente lokale erfaringer og innspill til tiltak fra bydelens fagmiljøer, ble det i juni 2009 gjennomført et erfaringsseminar med deltakelse fra skolene og alle bydelens tjenestesteder for barn og unge. Seminaret avdekket følgende tendenser:

- Problemområdene er tabubelagte og utfordrende å avdekke.
- Prosedyrene på det enkelte tjenestested bør forbedres.
- Det er behov for å styrke kompetansen innen alle problemområdene.
- Det er behov for å utvikle lett tilgjengelig informasjon både for målgruppen, innbyggere generelt og offentlig ansatte.
- Ansatte har begrenset eller ingen erfaring på områdene tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

2.3.3 Innspill fra ungdomsrådet

For å ivareta barn og unges erfaringer og synspunkter, ble ungdomsrådet invitert til å komme med innspill. Representantene i ungdomsrådet ble oppfordret til å beskrive hva de ville gjøre hvis en venn eller venninne er i en vanskelig livssituasjon. Tilbakemeldingene viste følgende tendenser:

- Det er ønskelig å drøfte bekymringen med sine foresatte, eventuelt en i bydelens tjenester for barn og unge, eller kontakte en hjelpetelefon.

- Det er ønskelig å finne informasjon som beskriver hva en kan gjøre og hvor en kan henvende seg for å få hjelp.
- Ungdom benytter internett som informasjonskilde, og da er særlig ung.no, wikipedia, kvasir/ google nevnt.

På spørsmål om hva som kan hindre en i å gjøre noe for vennen/ venninnen, svarte ungdomsrådet:

- lojalitet til vennen/ venninnen
- usikkerhet rundt fremgangsmåte
- usikkerhet om handling kan gjøre situasjonen bedre for vennen/ venninnen.

Ungdomsrådets viktigste forslag til tiltak er å fjerne tabuene ved å snakke om problemområdene.

2.3.4 Tilsyn fra fylkesmannen og Helsetilsynet i Oslo og Akershus

I forbindelse med et landsomfattende tilsyn med kommunale barnevern-, helse- og sosialtjenester til barn, gjennomførte Fylkesmannen og Helsetilsynet i Oslo og Akershus tilsyn i Oslo kommune, Bydel Østensjø i 2008. Tilsynet avdekket ett avvik i Bydel Østensjø:

Bydel Østensjø har ikke systemer som sikrer tilstrekkelig samarbeid mellom skolehelsetjenesten, sosialtjenesten og barneverntjenesten.

Bydelens plan for lukking av avvik ble oversendt Fylkesmannen i Oslo og Akershus og lagt fram til orientering til bydelsutvalget 23.03.2009. I planen ble det dokumentert at bydelen har fått et system for å innarbeide og følge opp rutiner, samt et system for internkontroll. I Fylkesmannens og Helsetilsynets tilbakemelding om at avviket anses som lukket, er det særlig lagt vekt på at alle revisjonsbevisene er gjennomgått, at planen er ledelsesforankret, at det er utpekt ansvarlige for tiltakene og at planen er tidfestet.

Tilsynet medførte at Bydel Østensjø iverksatte rutiner for å sikre tilstrekkelig samarbeid i enkeltsaker.

2.3.5 Eksisterende planer

Bydelen har en strategisk plan, samt egne handlingsplaner på områdene psykisk helsearbeid, ruspolitisk handlingsplan, boligsosial handlingsplan, SaLTo handlingsplan. I tillegg utarbeides hvert år konkrete årsplaner. Oversikt over bydelens planer følger i eget vedlegg, jf pkt 5.3.

Ved gjennomgang av eksisterende planer har en vurdert hvorvidt målgruppen barn og unge i en vanskelig livssituasjon er ivaretatt i disse planene, og hvilke eventuelle mangler som skal ivaretas i handlingsplan barn og unge i en vanskelig livssituasjon. Målsettingen med denne handlingsplanen er å sikre hjelp og støtte til barn og unge i en vanskelig livssituasjon, at bistanden er samordnet og helhetlige, og at det tilrettelegges for omsorgstiltak for barn og unge som utsettes for tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Vurdering av om bydelens eksisterende planer ivaretar barn og unge i en vanskelig livssituasjon kan oppsummeres slik:

- Planene har få eller ingen spesifikke målsettinger og tiltak for målgruppen. Dette gjelder for alle problemområdene.
- Planene har i for liten grad synliggjort at barn og unges ulike problemer innen psykisk helse, rus, kriminalitet o.a. kan være symptom på en vanskelig livssituasjon i hjemmet.
- Bydelen har liten kjennskap til om Utdanningsetaten, Oslo politikrets og spesialisthelsetjenesten har utarbeidet planer som skal ivareta målgruppen.

2.3.5 Eksisterende samarbeidssystemer i Bydel Østensjø

Formaliserte samarbeidssystemer anses som særskilt viktige for å kunne intervensere tidlig og for å samordne hjelpeapparatet. Bydelens samarbeidssystemer ble gjennomgått for å vurdere om barn og unge i en vanskelig livssituasjon blir tilstrekkelig ivaretatt av eksisterende systemer og prosedyrer. I denne planen omfatter *samarbeidssystemer* også samarbeidsavtaler og samarbeidsprosedyrer. Oversikt over bydelens samarbeidssystemer følger i vedlegg, jf pkt 5.4.

Vurdering av om bydelens samarbeidssystemer ivaretar målgruppen barn og unge kan oppsummeres slik:

- Bydelen har utarbeidet prosedyrer og etablert arenaer for å fange opp barn og unge på et tidligst mulig stadium. Utfordringen er å implementere prosedyrene i praktisk handling på hvert enkelt tjenestested.
- Problemområdene knyttet til barn og unge i en vanskelig livssituasjon bør konkretiseres ytterligere både i samarbeidsavtalene og i samarbeidsprosedyrene.
- Bydelens tjenester for voksne antas i for liten grad å ha fokus på barn og unge i en vanskelig livssituasjon.
- Det bør arbeides med å få et tettere samarbeid med fastlegene og tannhelsetjenesten om barn og unge i en vanskelig livssituasjon.

3. Oppsummering - fokusområder framover

En samlet vurdering av situasjonen i Bydel Østensjø (jf. pkt. 2.3) konkluderer med at bydelen skal ha følgende fokusområder i planperioden, for å sikre at bydelens barn og unge som lever i en vanskelig livssituasjon, blir ivaretatt:

- sikre at målgruppen er ivaretatt i bydelens planer og at planene følges opp
- sikre at målgruppen er ivaretatt i bydelens samarbeidssystemer
- styrke informasjonen til bydelens barn og unge
- styrke kompetansen hos ansatte

I planens kapittel 4, Mål- og tiltaksplan, konkretiseres tiltak for disse fokusområdene.

4. Mål og tiltaksplan

Mål 1				
Bydel Østensjø's bistand til barn og unge som lever i en vanskelig livssituasjon er samordnet og helhetlig. Tiltakene er konkretisert i bydelens planer.				
	Mål	Tiltak	Frist	Ansvar
1.1	Bydelens planer sikrer at barn og unge som lever i en vanskelig livssituasjon er ivaretatt på en helhetlig måte, gjennom tverrfaglig/ tverretattlig samarbeid.	<ul style="list-style-type: none"> • Tverrfaglig samarbeidssystem sikrer felles satsing i bydelens planer og i planer for Utdanningsetaten, Oslo politikrets og spesialisthelsetjenesten. • Bydelens planer gjennomgås i 2010, med særlig fokus på barn og unge som lever i en vanskelig livssituasjon, slik at gruppen er godt ivaretatt. 	31.12.2010 31.12.2010	Avd.sjef BoK / VoF
1.2	Samarbeidet mellom bydelen og fastlegene / tannhelsetjenesten er gjennomgått med tanke på felles innsats for å fange opp barn og unge i en vanskelig livssituasjon.	<ul style="list-style-type: none"> • Bydelen tar initiativ til et samarbeid med fastlegene og tannhelsetjenesten for å etablere samhandlingsrutiner. 	30.06.2010	Bydelsoverlegen
Mål 2				
Ansatte i Bydel Østensjø har kunnskap om skadevirkninger, tegn og symptomer, slik at de kan avdekke barn og unge som lever i en vanskelig livssituasjon.				
	Mål	Tiltak	Frist	Ansvar
2.1	Bydelens ansatte er kjent med eget ansvar mht. meldeplikt, avvergesplikt og opplysningsplikt.	<ul style="list-style-type: none"> • Ansatte får opplæring i aktuelle lovverk. Opplæringen er spesifisert i tjenestedenes planer for opplæring av nyansatte. 	31.12.2010	Avd.sjef BoK / VoF
2.2	Bydelens ansatte har kompetanse til å identifisere tegn og symptomer hos barn som lever i en vanskelig livssituasjon, på et tidlig stadium.	<ul style="list-style-type: none"> • Ansatte innen forebyggende helse, barnehager, ungdom og fritid, barneverntjenesten, sosialtjenesten og hjemmetjeneste får opplæring i <ul style="list-style-type: none"> ○ identifisering av tegn og symptomer på barn og unge som lever med rusmisbrukende foreldre, psykisk syke foreldre, og med vold i familien ○ kunnskap om risiko for tvangsekteskap ○ kunnskap om risiko for kjønnslemlestelse 	31.12.2010	Avd.sjef BoK / VoF /RO

2.3	Bydelens ansatte i forebyggende helse, barneverntjenesten og sosialtjenesten har kunnskap om hverandres ansvarsområder.	<ul style="list-style-type: none"> • Det gjennomføres årlige, tverrfaglige samlinger. • Aktuelle samarbeidsavtaler evalueres i regi av Tverrfaglige samarbeidssystem. • Bydelens samarbeidsavtaler er kjent for alle ansatte og er implementert ved hvert tjenestested. 	30.06.2010	Avd.sjef BoK / VoF
			31.12.2010	Avd.sjef BoK / VoF / RO

Mål 3

Bydel Østensjø har prosedyrer som sikrer at barn og unge som lever i en vanskelig livssituasjon blir fanget opp og får nødvendig bistand. Fra bekymring til handling.

	Mål	Tiltak	Frist	Ansvar
3.1	Bydelens ansatte vet hva de skal foreta seg når de ser tegn til at barn og unge lever i en vanskelig livssituasjon.	<ul style="list-style-type: none"> • Alle aktuelle tjenestesteder har prosedyrer for hvordan ansatte skal handle hvis de har avdekket at barn og unge lever med rusmisbrukende foreldre, psykisk syke foreldre, vold i familien, eller står i fare for å bli utsatt for kjønnslemlestelse eller tvangsekteskap. • Tjenestestedenes prosedyrer er kjent for alle ansatte og er implementert ved tjenestestedene. 	31.12.2010	Avd.sjef BoK / VoF / RO
			31.12.2011	
3.2	Bydelen har et system som sikrer tilstrekkelig samarbeid om barn og unge i en vanskelig livssituasjon.	<ul style="list-style-type: none"> • Eksisterende prosedyrer revideres, nye prosedyrer utarbeides. Følges opp i bydelens årshjul og i Kvalitetsloven. 	31.12.2011	Avd.sjef BoK / VoF / RO

Mål 4

Bydel Østensjø har lett tilgjengelig og brukervennlig informasjon for og om barn og unge i vanskelige livssituasjoner

	Mål	Tiltak	Frist	Ansvar
4.1	Informasjon om bydelens tiltak og kontaktinformasjon for og om barn og unge som lever i vanskelige livssituasjoner, er lett tilgjengelig på bydelens hjemmeside.	<ul style="list-style-type: none"> • Det nedsettes en arbeidsgruppe som har et særlig ansvar for at bydelens hjemmeside er oppdatert med lett tilgjengelig informasjon. • Ungdomsrådet utpeker representanter til å være bydelens rådgivere. 	31.01.2010	Avd.sjef VoF
			28.02.2010	Avd.sjef VoF
4.2	Skoleelever har lett tilgjengelig informasjon på skolens hjemmesider om bistand for barn og unge som lever i en vanskelig livssituasjon.	<ul style="list-style-type: none"> • Bydelen tar initiativ til et samarbeid med skolene for at elevene får lett tilgjengelig informasjon om tilbud til barn og unge som lever i en vanskelig livssituasjon. 	30.06.2010	Avd.sjef VoF

5. Vedlegg

5.1 Definisjoner

Tvangsekteskap

”Et ekteskap som organiseres på en slik måte at minst en av ektefellene ikke har reell mulighet til å velge å forbli ugift uten å bli utsatt for represalier ikke har reell mulighet til å velge en annen partner på tvers av familiens ønsker uten å bli utsatt for represalier har samtykket til ekteskap etter utilbørlig press, trusler eller annen psykisk eller fysisk vold. (Jf. Arbeid mot tvangsekteskap – en veileder, utarbeidet i 2008 av Integrerings og mangfoldsdirektoratet -IMDI, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet -Bufdir, Politidirektoratet og Utlendingsdirektoratet)

Kjønnslemlestelse

”Kjønnslemlestelse omfatter alle prosedyrer/handlinger som involverer delvis eller total fjerning av eksterne kvinnelige kjønnsorganer, eller som påfører kjønnsorganer annen skade”. (Jf. WHO's definisjon av kjønnslemlestelse)

Vold

”Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller å slutte å gjøre noe den vil”

(Per Isdal, Meningen med volden 2000, sd. 36)

Omsorgssvikt

Det er foreldres rett og plikt å ha omsorg for og oppdra sine barn (0-18 år). Iht. Lov om barn og foreldre av 7. april 2006, skal foreldreansvar utøves ut fra barnets interesser og behov. Barn skal ikke bli utsatt for vold eller på annen måte behandles slik at dets fysiske eller psykiske helse blir utsatt for skade eller fare. Plikten er til stede både for foreldre med daglig omsorg og for foreldre som har samvær med sine barn.

Å utøve daglig omsorg for barn innebærer bl.a. å se hvilke fysiske, psykiske og materielle behov barn har ut fra sin alder og utvikling - og være i stand til å dekke behovene. Den daglige omsorg utøves gjennom det foreldrene gjør, - og ikke nødvendigvis gjennom det de sier. 4 kategorier omsorgssvikt:

Fysiske overgrep, vanskjøtsel, psykiske overgrep og seksuelle overgrep

Innvandrere

Innvandrere omfatter 1. og 2. generasjons innvandrere (uansett statsborgerskap) dvs. personer født i Norge eller i utlandet med to utenlandsfødte foreldre.

Tidlig intervensjon

Tidlig intervensjon er å identifisere og starte håndteringen av et sosialt eller helsemessig problem på et så tidlig tidspunkt at problemet forsvinner eller minimaliseres med svært liten innsats.

Årshjul

Årshjul er betegnelsen på bydelens interne system for utkwittering av månedlige oppgaver iht internkontroll og overholdelse av tidsfrister.

5.2 Internasjonale konvensjoner, nasjonale lover og nasjonale handlingsplaner/veiledere

Tvangsekteskap:

FNs kvinnekonvensjon artikkel 16

Kvinner og menn skal sikres den samme retten til å fritt velge ektefelle og å inngå ekteskap bare når det skjer på fritt grunnlag og med fullt samtykke.

FNs barnekonvensjon artikkel 12

Barn har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt.

Lov om ekteskap § 1a

Kvinner og menn har samme rett til fritt å velge ektefelle. Ekteskap skal inngås av egen fri vilje og med eget samtykke.

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 23

Intet ekteskap må inngås uten de fremtidige ektefellers frie og uforbeholdne samtykker.

Straffeloven § 222, annet ledd

For tvangsekteskap straffes den som ved vold, frihetsberøvelse, utilbørlig press eller annen rettsstridig atferd eller ved å true med slik atferd tvinger noen til å inngå ekteskap. Straffen for tvangsekteskap er 6 år. Medvirkning straffes på samme måte.

Handlingsplan mot tvangsekteskap 2008 – 2011, Barne- og likestillingsdepartementet

Kjønnslemlestelse:

Lov om forbud mot kjønnslemlestelse §§ 1 og 2

§ 1. Den som forsettelig utfører et inngrep i en kvinnes kjønnsorgan som skader kjønnsorganet eller påfører det varig forandringer straffes for kjønnslemlestelse. Straffen er fengsel inntil 3 år, men inntil 6 år dersom inngrepet har som følge sykdom eller arbeidsudyktighet som varer over 2 uker, eller en uhelbredelig lyte, feil eller skade er voldt, og inntil 8 år dersom inngrepet har som følge død eller betydelig skade på legeme eller helbred. Medvirkning straffes på samme måte. Rekonstruksjon av kjønnslemlestelse straffes som nevnt i første ledd. Samtykke fritar ikke for straff.

§ 2. Med bøter eller fengsel inntil ett år straffes yrkesutøvere og ansatte i barnehager, barnevernet, helse- og sosialtjenesten, skoler, skolefritidsordninger og trossamfunn, som forsettelig unnlater, ved anmeldelse eller på annen måte, å sørge avverget en kjønnslemlestelse, jf. § 1. Tilsvarende gjelder for forstandere og religiøse ledere i trossamfunn. Avvergelsesplikten gjelder uten hensyn av taushetsplikt. Unnlatelsen er ikke straffbar hvis kjønnslemlestelsen ikke kommer til fullbyrdelse eller til straffbart forsøk.

Handlingsplan mot kjønnslemlestelse 2008 – 2011, departementene

”Veileder om regelverk, roller og ansvar knyttet til kjønnslemlestelse - 2008”. Barne- og likestillingsdepartementet og Helse og omsorgsdepartementet.

Barn utsatt for, eller vitne til vold

FNs barnekonvensjon bygger på fire grunnprinsipper:

- Ikke diskriminering

- Barnets beste
- Barnets rett til liv og utvikling
- Barnets rett til å delta og bli hørt.

Straffeloven § 219

”Den som ved å true, tvinge, begrense bevegelsesfriheten til, utøve vold mot eller på annen måte krenke, grovt eller gjentatt mishandler

- a) sin tidligere eller nåværende ektefelle,*
- b) sin eller tidligere eller nåværende ektefelles slektning i rett nedstigende linje*
- c) sin slektning i rett oppstigende linje,*
- d) noen i sin husstand, eller*
- e) noen i sin omsorg*

straffes med fengsel inntil 3 år. Dersom mishandlingen er grov eller fornærmede som følge av handlingen dør eller får betydelig skade på legeme eller helse, er straffen fengsel i 6 år. Ved avgjørelsen av om mishandlingen er grov, skal det særlig legges vekt på om den har vart over tid og om det foreligger forhold som nevnt i Straffelovens § 232”.

Straffeloven § 390a

”Den som ved skremmende eller plagsom eller annen hensynsløs atferd krenker en annens fred eller som medvirker hertil straffes med bøter eller fengsel inntil 2 år”.

Straffeloven § 33

”..domstolen gis anledning til å beskytte fornærmede mot uønsket oppmerksomhet i form av brev, telefon, SMS eller e-post i tillegg til fysisk kontakt. Overtredelse av bestemmelsen kan straffes med bøter eller fengsel inntil 6 måneder, eller begge deler, og kan kvalifisere for pågrepelse eller varetektsfengsling”.

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008 – 2011, Justis- og politidepartementet.

Meldeplikt til barneverntjenesten

Lov om barneverntjenester § 6-4, annet og tredje ledd

”Offentlig myndigheter skal av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikt, gi opplysninger til kommunens barneverntjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf, §§ 4-10, 4-11, og 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker jf § 4-24. like med offentlige myndigheter regnes organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av loven plikter offentlige myndigheter i forbindelse med sak som fylkesnemnda skal avgjøres etter §§ 4-19, 4-20 og 4-21, også å gi de opplysninger som er nødvendige for å kunne vurdere om en flytting tilbake til foreldrene, eller samvær med dem, vil kunne føre til en situasjon eller risiko for barnet som nevnt i §§ 4-10, 4-11 eller 4-12”.

Opplysningsplikt til barneverntjenesten er i tillegg hjemlet i:

- Helsepersonelloven § 33
- Opplæringslova § 15-3
- Barnehageloven § 22
- Sosialtjenesteloven § 8-8 a
- Forvaltningsloven § 13 f

5.3 Eksisterende planer i Bydel Østensjø

Strategisk plan 2005 – 2008

Strategisk plan for Bydel Østensjø for perioden 2005-2008 har som satsningsområde 2 ”Trygg og inkluderende bydel”. Her fremgår det at forebygging skal vektlegges både når det gjelder barn, unge og eldre. Innbyggere med sammensatte behov skal være sikret samordnet innsats, samt at bydelen skal ha et tjenestetilbud basert på brukermedvirkning. Planen er under rullering.

Handlingsplan psykisk helse 2009 – 2010

Handlingsplan psykisk helse 2009 – 2010 retter seg mot hele befolkning i bydelen og er delt inn i målgruppene ”Barn og Unge” og ”Voksne med psykisk vansker og lidelser”. Gruppen ”Barn og Unge” dekker aldersgruppen 0 – 23 år. Bydelens psykiske helsearbeid for barn og unge dreier seg dels om forebygging av vansker gjennom åpne tiltak, dels om spesifikke grupper barn og unge, og barn og unge av psykisk syke foreldre. Handlingsplanen omtaler ikke eksplisitt målsettinger og tiltak rettet mot kjønnslemlestelse, tvangsekteskap, vold i familier.

Ruspolitisk handlingsplan 2010-2013

Ruspolitisk handlingsplan retter seg mot ulike grupper personer med rusrelaterte problemer i bydelen. Hovedmålet med handlingsplanen er at bydelen skal ha et helhetlig og sammenhengende tilbud til personer med slike vansker. Planen skal sikre at bydelen iverksetter målrettede tiltak for å hindre skadelig bruk av rusmidler, med *hovedfokus på barn og unge*. Rusforebyggende tiltak retter seg i hovedsak mot de som har utviklet eller som står i fare for å utvikle rusproblemer.

SaLTo handlingsplan 2009-2012

SaLTo handlingsplan skal samordne ressursene i arbeidet for å sikre barn og unge et koordinert tilbud, redusere barne- og ungdomskriminaliteten og redusere rusmisbruk blant barn og unge.

Boligsosial handlingsplan 2009-2012

Målgruppen for boligsosial handlingsplan er personer som har behov for hjelp fra det offentlige til å skaffe seg en bolig, eller å opprettholde en bolig. I utarbeidelsen av planen er det tatt utgangspunkt i kommunale og statlige føringer som vektlegger at hovedmålet for arbeidet med sosiale boligvirkemidler i Oslo skal være rettet mot dem som trenger det mest.

5.4 Samarbeidssystemer i Bydel Østensjø

Tverrfaglig/tverretatlig samarbeidssystem

Bydel Østensjø har organisert det tverrfaglige og tverretatlige samarbeidet innenfor områdene psykisk helse, barnevern, rusproblematikk og kriminalitetsforebyggende tiltak i et system. De fire områdene har felles styringsgruppe og felles samordningsutvalg.

Styringsnivå:

Styringsgruppen har den overordnede styringen og vedtar rammene for det helhetlige tverrfaglige/tverretatlige samarbeidet i Bydel Østensjø. Styringsgruppen møtes 2 ganger i året.

Sammensetning: Stasjonssjef Manglerud politistasjon, avdelingssjef for Barne- og Ungdomspoliklinikk for psykisk helse - Oslo Syd, Utdanningsetaten v/områdedirektør, bydelsdirektør, avdelingssjef barn og kultur, avdelingssjef velferd og fritid, SaLTo koordinator (sekretær).

Koordineringsnivå

Samordningsutvalget skal prioritere innsatsområder og ressursbruk til tiltak på tvers av sektorgrensene. Evaluere samarbeidssystemet og fremme forslag om videreutvikling. Samordningsutvalget møtes fire ganger i året med to møter i hvert halvår. Det nedsettes arbeidsgrupper ved behov.

Avdelingssjef barn og kultur, avdelingssjef velferd og fritid, seksjonsleder barnehager, Fagsenter barn og unge, leder sosialtjenestens tiltakssenter, barnevernleder, leder barneverntjenestens oppfølgingstjeneste, leder forebyggende helse barn og unge, enhetsleder for BUP Oslo Syd (Østensjø),

leder av forebyggende avsnitt Manglerud politistasjon, rektor fra barneskolene, rektor fra ungdomsskolene, en rektor fra videregående skoler, SaLTo- koordinator (sekretær)

Utførernivå i enkeltsaker

Samarbeidet i enkeltsaker organiseres ved

- den fagpersonen som kommer i kontakt med barnet har ansvar for å initiere til tverrfaglig samarbeid
- operative samarbeidsavtaler mellom barnverntjenesten og aktuelle samarbeidspartnere
- sikringsrutiner som trer i kraft der sakene stopper opp eller når tjenestene unnlater å arbeide tverrfaglig

Utførernivå ved hendelser og fenomener i oppvekstmiljøet som vekker bekymring

Tre nettverksgrupper med målgruppe 12 – 18 år (23), er fordelt geografisk på regionene Bøler, Manglerud og Oppsal. De faste representantene arbeider direkte med målgruppen innenfor samme region. Representanter fra barneverntjenesten, sosiallærer, fritidsklubb, skolehelsesøster, forebyggende politi, utekontakt.

Nettverksgruppene skal utveksle informasjon om tendenser i ungdomsmiljøet og drøfte generelle utfordringer. Ved hendelser og fenomener i oppvekstmiljøet som vekker bekymring, benyttes nettverksgruppene til å kartlegge utfordringene og iverksette koordinerte tiltak på et tidligst mulig tidspunkt.

Samarbeidsavtaler mellom barneverntjenesten og aktuelle instanser

Barneverntjenesten har inngått samarbeidsavtaler som beskriver samhandling mellom barneverntjenesten og hovedsamarbeidspartnerne.

Målet med avtalene er at utsatte barn og unge kan fanges opp tidlig på de arenaene de befinner seg, slik at bydelen kan sørge for en koordinert og samtidig innsats fra de forskjellige instansene i hjelpeapparatet. Skolene, barnehagene, politiet, helsestasjonen, familiesenteret, skolehelsetjenesten, klubbene, utekontaktene, NAV mv. har avtaler med barneverntjenesten.

Samarbeid Søndre Oslo DPS/BUP – Oslo Syd om barn av psykisk syke og/eller rusmiddelavhengige foreldre

Samarbeidsavtalen gjelder helsepersonell ved BUP – Oslo Syd og ved Søndre Oslo DPS. Formålet med avtalen er å sikre at barn av psykisk syke og/eller rusmiddelavhengige foreldre blir identifisert og ivaretatt. Det gis retningslinjer for hvordan det kan etableres et godt tilbud til barn /ungdom i et tverrfaglig samarbeid.

Samarbeidsavtaler mellom Psykisk helsevern barn og unge, Psykisk helsevern voksne og Bydel Østensjø

Formålet med samarbeidsavtalene er å regulere samarbeidet i enkeltsaker, definere koordinators oppgaver og sikre overgangen fra barn til voksen. Samarbeidsavtalene er ikke definert i forhold til målgruppen barn og unge i en vanskelig livssituasjon.

Avtaler mellom fastleger, tannhelsetjenesten og Bydel Østensjø

Tannhelsetjenesten er fylkeskommunal og Bydel Østensjø har ikke egne avtaler med denne tjenesten. Når det gjelder fastlegene har Bydel Østensjø individuelle avtaler. Disse avtalene omfatter ikke spesifikke prosedyrer for målgruppen utsatte barn og unge.

5.5 Sentrale dokumenter

Handlingsplan mot tvangsekteskap 2008 – 2011, Barne- og likestillingsdepartementet

Handlingsplan mot kjønnslemlestelse 2008 – 2011, Departementene

Veileder om regelverk, roller og ansvar knyttet til kjønnslemlestelse, Barne- og likestillingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet (2008)

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008 – 2011, Justis- og politidepartementet.

Politiets arbeid med vold i nære relasjoner, en veileder fra Politidirektoratet (2008)

Fra bekymring til handling. En veileder om tidlig intervensjon på rusområdet (2009), Helsedirektoratet.

Rundskriv Q – 24/2005. Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten, Barne- og familiedepartementet.

Rundskriv Q – 16/2007. Forebyggende innsats for barn og unge, Barne- og familiedepartementet.

Rundskriv Q – 25/2005. Barnevernet og det forebyggende arbeidet for barn og unge og deres familier, Barne- og familiedepartementet.